

MŁODA POLSKA

WPROWADZENIE DO EPOKI

MŁODA POLSKA

Źródła, wzory, inspiracje

- Antyk: ideał harmonii
- Biblia: Bóg jako Stwórca
- Średniowiecze: św. Franciszek
- Barok: bogactwo formy
- Romantyzm: idealizm, intuicjonizm, ludowość
- Daleki Wschód (Japonia, Indie): idea nirwany, grafika, sztuka użytkowa, dyscyplina warsztatowa

Słowa kluczowe

La Belle Époque, fin de siècle, nihilizm, pesymizm, dekadencja, symbolizm, nirwana, erotyzm, natura, sztuka, kult siły, filisterstwo, indywidualizm, subiektywizm, intuicja, instynkt, uczucia, kryzys, ból istnienia, irracjonalizm, jednostka, egzaltacja, etos walki, femme fatale, mezalians, tatarnictwo

Ramy czasowe

- Europa: modernizm druga połowa XIX w. – początki XX w.
- Polska: ok. 1890–1918; jako początek wskazuje się również rok 1891

Ramy czasowe Młodej Polski mają charakter umowny. Na przykład za koniec epoki uważa się zakończenie I wojny światowej, choć zdaniem wielu badaczy tendencje modernistyczne słabną dużo wcześniej.

Dewiza epoki

**„Choć życie nasze
splunięcia niewarte,**

Evviva l'arte!” –

Kazimierz Przerwa-
Tetmajer

Wojciech
Weiss, Melancholik, 1898

NAZWA EPOKI

W omawianym okresie występuje wiele rozmaitych, często sprzecznych ze sobą światopoglądów i poetyk, stąd na określenie epoki używa się kilku różnych terminów:

- **Młoda Polska** – nazwa wymyślona przez twórców epoki zgodnie z ówczesnymi trendami (np. Młoda Francja, Młode Niemcy, Młoda Skandynawia); odnosi się ogólnie do zjawisk kulturowych na ziemiach polskich; po raz pierwszy wystąpiła jako tytuł cyklu artykułów Artura Górskiego „Młoda Polska”, publikowanych w krakowskim „Życiu”;
- **modernizm** (fr. moderne ‘nowoczesny’) – nazwa podkreślająca nowatorstwo epoki; termin wieloznacznie rozumiany i definiowany w odniesieniu do literatury i poszczególnych dyscyplin artystycznych, obejmujący różnorodne, często sprzeczne, kontrastowe zjawiska;
- **dekadentyzm** (schyłkowość) – nazwa odnosząca się do postawy światopoglądowej występującej pod koniec wieku XIX, stąd też używane określenie fin de siècle (fr.; ‘koniec wieku’);
- **neoromantyzm** – nazwa stosowana w Polsce, zwłaszcza w odniesieniu do okresu po 1900 r.;

Centra kulturalne

- Anglia: Londyn
- Francja: Paryż
- Niemcy
- Skandynawia
- Polska: Kraków, Lwów, Zakopane

CENTRA KULTURALNE W POLSCE

- Główne ośrodki polskiej kultury modernistycznej znajdowały się na terenie Galicji (Kraków, Lwów). U stóp Wawelu powstawały liczne kawiarnie literackie (np. [Jama Michalikowa](#) – istniejąca do dziś) i kabarety (m.in. Zielony Balonik). We Lwowie działało kilka dużych wydawnictw, m.in. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Część życia kulturalnego przeniosła się do Zakopanego (przebywali tam na stałe lub czasowo m.in.: Witkiewiczowie, Tetmajerowie, Tadeusz Boy-Żeleński, Jan Kasprówic, Henryk Sienkiewicz, Stefan Żeromski, Kossakowie, Karol Szymanowski, Mieczysław Karpowicz, Helena Modrzejewska).

W okresie Młodej Polski narodziła się moda na pobyty w Zakopanem. Tytus Chałubiński – „odkrywca” Zakopanego – zalecał pacjentom, szczególnie chorym na płuca, klimat górski. Na Podhale ściągali kuracjusze, miłośnicy gór i artyści. Znamca folkloru góralskiego Stanisław Witkiewicz stworzył tzw. styl zakopiański. Powstało wiele znanych do dziś willi, m.in. Harenda Jana Kasprówicza, Atma Karola Szymanowskiego.

Światopogląd

- idealizm
- irracjonalizm
- nihilizm

Filozofia

- Arthur Schopenhauer
- Friedrich Nietzsche
- Henri Bergson

Wzorzec / antywzorzec osobowy

- artysta
- filister

SENTENCJE, ZŁOTE MYŚLI

- „A to Polska właśnie” – Stanisław Wyspiański
- „Miałeś chamie złoty róg” – Stanisław Wyspiański
- „Sami swoi, polska szopa” – Stanisław Wyspiański
- „A tu pospolitość skrzeczy” – Stanisław Wyspiański
- „Niech na całym świecie wojna, / byle polska wieś zaciszna, / byle polska wieś spokojna” – Stanisław Wyspiański
- „Ale świętości nie szargać, / bo trza żeby święte były” – Stanisław Wyspiański
- „Przestałem się wadzić z Bogiem” – Jan Kasprówic
- „Ludzie, kochani ludzie, / Gdybym tak mógł, jak nie mogę” – Jan Kasprówic
- „Mów do mnie jeszcze” – Kazimierz Przerwa-Tetmajer
- „Fałsz, płaskość, marność, nikczemność, głupota” – Kazimierz Przerwa-Tetmajer
- „Trzeba rozrywać rany polskie, żeby się nie zablizniły błoną podłości” – Stefan Żeromski

Historia

- ruchy rewolucyjne w Królestwie Polskim
- pierwsza wojna światowa

KALENDARIUM EPOKI

Polska	Świat
1894 wydanie drugiego tomu Poezji Kazimierza Przerwy-Tetmajera	1914–1918 pierwsza wojna światowa
1901 strajk szkolny we Wrześni (zabór pruski)	1917 wybuch rewolucji październikowej w Rosji
1905 ruchy rewolucyjne w Królestwie Polskim	
1905 Nagroda Nobla dla Henryka Sienkiewicza	
1918 odzyskanie przez Polskę niepodległości – 11 listopada	

Nauka i technika

- prace nad ogólną teorią względności
- odkrycie radu
- wynalazki: kinematograf, radiotelegraf, samolot

Style / kierunki	Wybitni twórcy i ich dzieła	Ważne motywy
<ul style="list-style-type: none"> ▪ realizm ▪ naturalizm ▪ symbolizm ▪ impresjonizm ▪ secesja <p>Ważne pojęcia przewartościowanie wszystkich wartości, nirwana, dysharmonia, niepokój, dynamizm, dysonans, ekspresja, zmysłowość, synestezja, ludowość, świat nadprzyrodzony, japońszczyzna, cyganeria, bohema, sztuka dla sztuki</p>	<p>literatura obca</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Paul Verlaine, Sztuka poetycka ▪ Rudyard Kipling, Księga dżungli ▪ Henryk Ibsen, Dzika kaczka <p>literatura polska</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bolesław Leśmian, Sad rozstajny ▪ Stanisław Wyspiański, Wesele ▪ Stefan Żeromski, Ludzie bezdomni 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ artysta, sztuka ▪ dekadentyzm, cierpienie, katastrofizm ▪ szatan, śmierć ▪ natura ▪ historia ▪ wieś ▪ miasto ▪ folklor ▪ chłopomania ▪ Tatry

ŚWIATOPOGLĄD

IDEALIZM

1. Kierunek filozoficzny uznający za podstawową rzeczywistość idee, świadomość i myśli, wobec których świat materialny ma być czymś pochodnym i wtórnym.
2. Potocznie: postawa życiowa przeciwstawna materializmowi, wskazująca na ideały i wartości duchowe jako tzw. wyższe cele, do których powinien dążyć człowiek.
3. Brak krytycyzmu wobec otoczenia oraz hołdowanie wzniosłym, choć nierealnym ideałom.

IRRACJONALIZM

Pogląd odrzucający poznanie rozumowe jako metodę dochodzenia do prawdy na rzecz środków pozarozumowych: wiary, intuicji, iluminacji, uczuć.

INTUICJONIZM

Stanowisko filozoficzne zakładające wyższość intuicji nad naukowymi metodami opisu świata. Jego twórca Henri Bergson (1859–1941) odrzucał rozum jako metodę poznania rzeczywistości, ponieważ poznanie racjonalne upraszcza i deformuje obraz świata, który stale się zmienia. Motorem rozwoju jest pęd życiowy (fr. *elan vital*). Prawdę o rzeczywistości można poznać jedynie przez intuicję. Inna nazwa: bergsonizm.

NIHILIZM

Pogląd negujący istnienie lub sens istnienia czegokolwiek, odrzucający wszelkie powszechnie przyjmowane wartości, normy czy autorytety (łac. nihil'nic').

MARKSIZM

Teoria stworzona przez Karola Marksa (1818–1883), wyjaśniająca mechanizm rozwoju społeczno-politycznego (walka klas) i uzasadniająca konieczność rewolucji proletariackiej mającej doprowadzić do powstania społeczeństwa bezklasowego.

Arthur Schopenhauer (1788–1860)	„Odkryty” w tej epoce niemiecki filozof, autor Świata jako woli i wyobrażenia; sądził, że człowiekowi stale towarzyszy cierpienie. Pragnie on zdobyć szczęście, które jest niemożliwe do osiągnięcia; odkryć poczucie sensu życia, które jest tego sensu pozbawione; zrealizować cele, które są nieosiągalne; mieć nadzieję na nieśmiertelność przy ponurej świadomości śmierci. Egzystencja nasycona napięciem staje się więc pasmem męki i cierpienia. „Ból istnienia” można ukoić nirwaną (stan zawieszenia między życiem a śmiercią) lub obcowaniem ze sztuką, stąd kapłan-artysta tak wysoko wyniesiony w hierarchii ludzkich istnień
Friedrich Nietzsche (1844–1900)	Niemiecki filozof, autor Tako rzecze Zaratustra, Poza dobrem i złem; twierdził, że wolność absolutna jest tylko dla jednostek wyjątkowych. Nadludzie mieli działać poza dobrem i złem, tj. poza normami moralnymi ustanowionymi dla przeciętnych ludzi. Kwestionował altruizm, równość, wolność, sprawiedliwość, litość. Rasa panów miała być niedemokratyczna. Za jedną z form doskonałego i aktywnego życia uważał twórczość artystyczną, wyrażającą siłę i wolnego ducha jednostki. Twierdził, że trzeba przewartościować wszystkie wartości. Wyróżniał dwie postawy wobec świata: <ul style="list-style-type: none"> ▪ postawę dionizyjską (na wzór greckiego boga Dionizosa) – pełną wewnętrznych konfliktów, niepokojów, poszukiwań, propagująca bujność życia pozbawionego ograniczeń i norm ▪ postawę apollińską (na wzór greckiego boga Apollina) – pełną umiaru, ładu i harmonii
Henri Bergson (1859–1941)	Francuski filozof, autor Ewolucji twórczej; propagował poznanie intuicyjne (pozarozumowe, uczuciowe). Twierdził, że najwyższą formą rzeczywistości jest dla człowieka on sam. Sądził, że intuicja pozwala jednostce na dotarcie do własnej „jaźni głębokiej”. Świat, człowiek i jego przyrodnicze otoczenie podlega nieustannemu rozwojowi, który jest samorzutny i twórczy, motorem zaś jest élan vital ‘pęd życiowy’

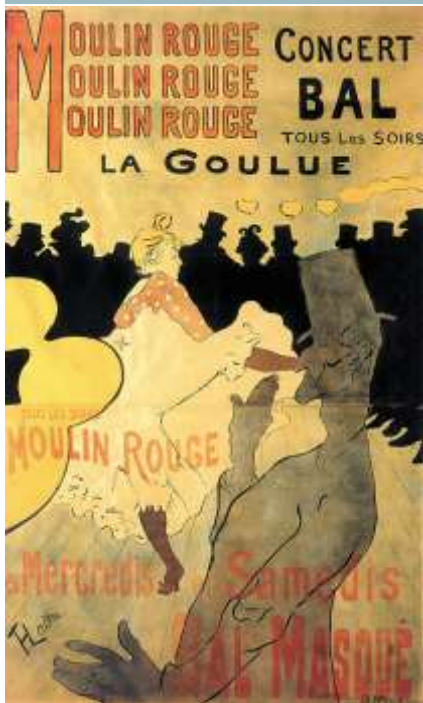
SZTUKA MŁODEJ POLSKI

W sztuce epoki nie sposób znaleźć wyraźnej dominanty. Równolegle występują obok siebie nurty i kierunki reprezentujące sprzeczne tendencje (np. naturalizm i impresjonizm). Jedne z nich obejmują wszystkie gałęzie sztuki (symbolizm), inne tylko niektóre (secesja).

KIERUNKI, PRĄDY, NURTY

Realizm	Kontynuacja kierunku, który rozwinął się już w pozytywizmie
Naturalizm	Kierunek w sztuce powstały w pozytywizmie. W okresie Młodej Polski wpływy naturalizmu można zauważyć u wielu twórców (Stefan Żeromski, Stanisław Władysław Reymont, Jan Kasprówicz, Gabriela Zapolska)
Dekadentyzm (schyłkowość)	Ruch światopoglądowy i artystyczny ostatniej dekady XIX w. kwestionujący prymat pozytywistycznego myślenia oraz materialistycznego poglądu, charakteryzujący się pesymizmem, zwątpieniem w celowość życia, negujący naukę i postęp. Dekadenci byli przekonani o rozkładzie, upadku oraz chorobie kultury i cywilizacji, cechowało ich poczucie daremności wszelkich ludzkich poczynań i zanik woli życia. Chorobą wieku było cierpienie na „infekcję smutku”. Ból istnienia starali się ukoić obcowaniem ze sztuką, alkoholem, narkotykami, skandalizującym życiem (Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Koniec wieku XIX)
Symbolizm	<p>Kierunek w sztuce rezygnujący z opisu, dążący do znalezienia równoważnika zjawisk niewyraźalnych wprost. Kluczem do poznania tajemniczych sfer bytu ludzkiego miał być symbol. Symboliści twierdzili, że sztuka realistyczna musi ustąpić sztuce symbolicznej, gdyż ta oddaje idee, a nie tylko zewnętrzną stronę rzeczywistości. Byli przekonani, że świat materialny, poznawalny ludzkimi zmysłami, jest jedynie złudną zasłoną. Sztuka, starając się wyrazić to, co niewyraźalne, musi uciekać się do sugerowania treści.</p> <p>Symbole (znaki rozpoznawcze, obrazy zastępcze) w Młodej Polsce miały charakter uniwersalistyczny lub narodowy (Jacek Malczewski, Błądne koło, Stanisław Wyspiański, Wesele)</p> <p>SYMBOL</p> <p>Motyw lub zespół motywów pojawiający się w różnych tekstach kultury (gr.symbolon ‘znak rozpoznawczy’), mający obok sensu bezpośredniego dodatkowe, ukryte znaczenie. W przeciwieństwie do alegorii nie jest ono ustalone na zasadzie konwencji. Symbol jest wieloznaczny, a jego różne sensory mogą być podstawą do równoprawnych, choć niekiedy całkowicie różnych interpretacji.</p>
Impresjonizm (impresja – krótkie, przelotne wrażenie)	<p>Kierunek w sztuce (głównie w malarstwie) oparty na założeniu, że nie istnieje obiektywny, jednoznaczny obraz rzeczywistości, zmienia się on bowiem w zależności od kierunku i kąta padania światła oraz od jego natężenia, stanu atmosfery, a także nastawienia patrzącego podmiotu. Artysta może więc odtworzyć tylko niepowtarzalne, ulotne subiektywne wrażenie. Impresjoniści poddawali się chwilowym nastrojom, lekceważyli kompozycję, stosowali barwy mało wyraziste, stonowane (półtony), kontury przedmiotów na ich obrazach były nieostre (rozświetlenie); niektórzy wykorzystywali technikę barwnych punktów (pointylizm, dywizjonizm).</p> <p>W literaturze prezentowali opis reakcji i przeżyć psychicznych, uczuciowy stosunek do rzeczywistości. Zamiast obserwacji i opisu świata, które miały prowadzić do zrozumienia, impresjoniści eksponowali przeżycia bohatera. Stosowano synestezje (fragmenty impresjonistyczne pojawiły się w prozie Stefana Żeromskiego, w malarstwie: Édouard Manet Śniadanie na trawie, Claude Monet, Impresja. Wschód słońca, Maki)</p> <p>SYNESTEZJA</p> <p>Wyrażanie doznań odbieranych jednym zmysłem w kategoriach doznań innego zmysłu, np. wrażeń słuchowych przez określenia wzrokowe (np. matowy głos).</p>

Ekspresjonizm (łac. expressio 'wyraz', 'wyrażenie')	Kierunek w sztuce, którego teoretycy twierdzili, że sztuka nie powinna naśladować rzeczywistości, lecz pokazywać wewnętrzne treści psychiki ludzkiej. Ekspresjoniści ukazywali świat przez pryzmat emocji, często negatywnych. Prowadziło to do przerysowań i deformacji (w literaturze Jan Kasprówicz, Hymny, w malarstwie Edward Munch, Krzyk)
Franciszkanizm	Nurt w literaturze wyrażający się postawą pogodzenia się ze światem, pokory wobec rzeczywistości przynoszącej zarówno cierpienie, jak i radość. Program wiary radosnej, prostej, pełnej miłosierdzia, ubóstwa i braterstwa, afirmacji przyrody jako dzieła Bożego (Jan Kasprówicz, Księga ubogich, Hymn św. Franciszka z Asyżu)
Secesja (oddzielenie, odłączenie, odseparowanie)	Kierunek w sztuce występujący przeciw tendencjom akademickim i historycznym. Styl postępujący się linią falistą, płaską plamą, wątkami roślinnymi i kwiatowymi, pastelowymi barwami, ceniący asymetrię, niezwykle proporcje, smukłe figury usytuowane w pustych przestrzeniach, odwołujący się do wzorów japońskich. Moda przełomu wieków w grafice, architekturze, sztuce użytkowej i zdobnictwie. Szczególnie oryginalny wyraz znalazła w plakacie i sztuce użytkowej (niektóre prace plastyczne Stanisława Wyspiańskiego, np. witraże)

Henri de Toulouse-Lautrec, Moulin Rouge – La Goulue, 1891

Śniadanie na trawie (fr. Le déjeuner sur l'herbe) – obraz olejny francuskiego malarza Édouarda Maneta.

<

•
•

ARTYŚCI MŁODEJ POLSKI

Na ziemiach polskich u schyłku XIX w., kiedy nadal działali Jan Matejko, Juliusz Kossak, Wojciech Kossak, Henryk Rodakowski, pojawiła się kolejna generacja wybitnych artystów: Józef Chełmoński, Aleksander Gierymski, Maksymilian Gierymski, Leon Wyczółkowski, Władysław Podkowiński, Jacek Malczewski, Wacław Szymanowski, Józef Mehoffer, Stanisław Wyspiański, Tadeusz Makowski, Władysław Skoczylas, Xawery Dunikowski.

Stanisław Wyspiański, Wnętrze, 1899

LITERATURA MŁODEJ POLSKI

ROLA TWÓRCY I TWÓRCZOŚCI

- Dominowały pesymistyczne, katastroficzne nastroje. Dekadenci, czekając na koniec świata, przedstawiali jego ciemne, brudne strony. Moderniści odcinali się od czasów minionych, zadaniem zaś neoromantyków było rozliczenie się z przeszłością i powrót do idei walki zbrojnej. Niektórzy, zmęczeni „infekcją smutku”, szukali sposobów wyleczenia się z pesymizmu, wracając do antyku lub idei św. Franciszka.
- niezaangażowaną – pokazywać bezsens istnienia, walczyć o wolność sztuki (artysta kapłan, „sztuka dla sztuki”, np. Confiteor Stanisława Przybyszewskiego),
- zaangażowaną społecznie – pokazywać sens działania dla dobra innych.

Leon Wyczółkowski, Morskie Oko z Czarnego Stawu, 1905

DROGI UCIECZKI OD DEKADENTYZMU

Autorzy na różne sposoby radzili sobie z rozpacą, pustką i nudą schyłku XIX w. Sposobami ukojenia bólu istnienia były m.in.:

- nirwana – wyzbycie się wszelkich pragnień, stan całkowitego spokoju (np. Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Hymn do Nirwany),
- erotyzm – zapamiętanie się w intensywnych doznaniach erotycznych, „rozpaczliwy hedonizm” (np. Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *** [Ja, kiedy usta ku twym ustom chylę...]),
- natura – piękno natury zdolne pokonać pesymizm i rozpacz, a nawet pomóc odnaleźć wiarę w Boga (np. Księga ubogich Jana Kasprowicza, franciszkanizm w poezji Leopolda Staffa),
- sztuka – tworzenie (lub kontemplowanie) sztuki jako najwyższej wartości (np. Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Evviva l'arte!),
- kult siły – pochwała aktywności i mocy, zarówno fizycznej, jak i psychicznej (np. filozofia Nietzschego, Kowal Leopolda Staffa).

MANIFESTY, DZIEŁA PROGRAMOWE

- Confiteor Stanisława Przybyszewskiego – manifest określający rolę sztuki i artysty pod koniec XIX w.
- Koniec wieku XIX Kazimierza Przerwy-Tetmajera – wiersz programowy dekadentyzmu.

WAŻNE MOTYWY W LITERATURZE EPOKI

- artysta, sztuka (Stanisław Przybyszewski, Confiteor; Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Evviva l'arte!)
- dekadentyzm, cierpienie, katastrofizm (Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Koniec wieku XIX, Hymn do Nirwany; Jan Kasprowic, Dies irae)
- szatan, śmierć (Leopold Staff, Deszcz jesienny; Jan Kasprowic, Hymny)
- natura (Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Melodia mgieł nocnych; Jan Kasprowic, Krzak dzikiej róży)
- historia (Stefan Żeromski, Popioły; Stanisław Wyspiański, Noc listopadowa)
- wieś (Władysław Stanisław Reymont, Chłopi; Stanisław Wyspiański, Wesele)
- miasto (Władysław Stanisław Reymont, Ziemia obiecana; Stefan Żeromski, Ludzie bezdomni)
- folklor (Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Na skalnym Podhalu)
- chłopomania (Stanisław Wyspiański, Wesele)
- Tatry (Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Widok ze Świnicy do doliny Wierchcichej)
- filozofia franciszkańska (Jan Kasprowic, Księga ubogich)

BOHATEROWIE LITERATURY MŁODOPOLSKIEJ

Ironista – człowiek patrzący na życie z trzeźwym dystansem, kpiący ze zbyt wzniosłych ideałów, nienawidzący dwulicowości, hipokryzji, satyrą walczący z absurdami tego świata (Tadeusz Boy-Żeleński, Słówka)

Boży prostaczek – człowiek pokornie poddający się woli Bożej, godzący się z tym, co przyniesie los, obojętny wobec pokus tego świata: sławy, bogactwa, władzy; bliski ludziom i przyrodzie, jak św. Franciszek z Asyżu (Jan Kasprowic, Księga ubogich)

Spolecznik – gotowy poświęcić się dla innych altruista, ideowiec walczący z wyzyskiem i niesprawiedliwością. Swoją pracę, działalność traktuje jako misję (Stefan Żeromski, Siłaczka, Doktor Piotr, [Ludzie bezdomni](#))

Chłop-gospodarz – świadomy swego znaczenia, pewny siebie, zuchwały i porywczy, przywiązany do ziemi, która jest wyznacznikiem jego pozycji (Stanisław Wyspiański, Wesele; Władysław Stanisław Reymont, Chłopi)

FEMME FATALE

FEMME FATALE

(franc.; ‘kobieta fatalna’) Wielu modernistycznych twórców prezentuje w swoich dziełach obraz kobiety jako istoty, która nie potrafi opanować swych zwierzęcych instynktów, przede wszystkim seksualnego pożądania, i stanowi zagrożenie dla mężczyzny – odrywa go od tego, co duchowe, i prowadzi do zguby. Kobieta demon, kobieta modliszka ma swój archetyp w biblijnej Ewie, która skłoniła Adama do grzechu pierworodnego. Taką kobietę pokazuje Jan Kasproicz w hymnie Dies irae.

Aubrey Beardsley, Taniec brzucha, ilustracja do książkowego wydania sztuki Oscara Wilde’a Salome, 1894

WZORZEC I ANTYWZORZEC OSOBOWY W LITERATURZE MŁODOPOLSKIEJ

Wzorzec	Antywzorzec
Artysta – niepowtarzalna indywidualność, kapłan sztuki, natchniony, lekceważący problemy doczesnego życia, daleki od spraw społecznych (Stanisław Przybyszewski, Confiteor; Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Evviva l’arte)	Filister – mieszcuch, pasibrzuch, kołtun, hipokryta, nieczuły na piękno, uległy wobec konwenansów, nierozumiejący sztuki (Gabriela Zapolska, Moralność pani Dulskiej)

LITERATURA POLSKA

Autor	Przykładowe dzieła
Kazimierz Przerwa-Tetmajer	Koniec wieku XIX, Melodia mgieł nocnych (wiersze)
Jan Kasproicz	Dies irae, Święty Boże, Święty, Mocny... (hymny), Z chałupy (sonety), Krzak dzikiej róży, Księga ubogich (tomy wierszy)
Leopold Staff	Kowal, Deszcz jesienny (wiersze),
Bolesław Leśmian	Sad rozstajny (tom wierszy)
Stanisław Wyspiański	Wesele , Wyzwolenie, Warszawianka, Noc listopadowa (dramaty)
Stefan Żeromski	Rozdziobią nas kruki, wrony..., Siłaczka, Echa leśne (opowiadania), Syzyfowe prace, Ludzie bezdomni, Popioły, Wierna rzeka (powieści)
Władysław Stanisław Reymont	Chłopi , Ziemia obiecana (powieści), Pielgrzymka na Jasną Górę (reportaż)

GATUNKI LITERACKIE

Liryka	Epika	Dramat
hymn	powieść (różne odmiany, np. historyczna, społeczno-obyczajowa, fantastyczna, saga rodzinna)	tragedia
sonet	opowiadanie	komedia
	nowela	tragifarsa
	reportaż	

CO NAM ZOSTAŁO Z MŁODEJ POLSKI

- Nie tylko na Zachodzie, lecz także w innych rejonach świata osiągnięcia – najczęściej wówczas niedocenianych – artystów są nadal popularne i wysoko cenione, np. twórczość impresjonistów, początkowo lekceważona, już w początkach XX w. została doceniona. Obecnie ich obrazy osiągają na aukcjach ceny sięgające kilkudziesięciu milionów dolarów.
- Niektórzy pisarze młodopolscy nadal tworzyli w okresie dwudziestolecia międzywojennego (Leopold Staff, Jan Kasprówic, Włodzimierz Przerwa-Tetmajer). W pełni rozwinął się wówczas talent Bolesława Leśmiana, którego twórczość z tego okresu znany krytyk Artur Sandauer określił jako „pośmiertny tryumf Młodej Polski”.
- Do dziś funkcjonują w naszym języku słowa i sformułowania powstałe w tamtym okresie, jak: chocholi taniec, złoty róg, sztuka dla sztuki, naga dusza, ludzie bezdomni, siłaczka, dulszczyzna.
- Mówiąc o sztuce, używamy takich pojęć, jak: synestezja, cyganeria, bohema, kabaret, styl zakopiański, neoromantyzm, dekadentyzm, nirwana, secesja.